

Jedna nemizna noć Dubrovnika

Početak jula, nakon prethodnih priprema i utvrđivanja lokacije, Društvo prijatelja dubrovačke starine odlučilo je da iz mora izvadi dva topa potopljenog austrijskog brika »Triton«. Uz pomoć ronilačke ekipe i dizalice »Dinara« ova akcija obavljena je 13. jula s uspjehom.

Nakon 106 godina iz plavih dubina pod Lokrumom izvađena su dva željezna brodska topa. Doduše, bilo je i ranijih pokušaja da se iz mora izvade ostaci potopljenog »Tritona«, ali su svi pothvati završili bez uspjeha.

Tako su ronici austrijske mornarice pokušali da u augustu 1859. godine, dakle 4 mjeseca poslije katastrofe, uz pomoć ratnog broda »Hussar« izvade olupinu i naoružanje »Tritona«, ali nisu postigli željeni uspjeh. Pošlo im je za rukom da izvade sidro teško 2890 funti. Poslije toga napuštena je pomisao vađenja »Tritona«. Ali 1861. g. ponudio je austrijskoj vojnoj vlasti neki Poković sa Koločepa da će napraviti sprave kojima će izvaditi potopljeni brod. Vojne vlasti dozvolile su mu da to pokuša, ali catarom i spravama nije ostvario zamisao, pa ga je brod »Taurus« 19. oktobra iste godine oteglu u Gruž.

Događaj, koji se zbio prije 106 godina, noću 9. maja 1859. godine, izazvao je zaprepaštenje i strah građana Dubrovnika i uzbunu u austrijskom garnizonu.

7. aprila 1859. godine doplovili su iz Venecije u grušku luku austrijski ratni brodovi na jedra: korveta »Diana« i dva brika »Hussar« i »Triton«. Ovaj posljednji, koji će uskoro doživjeti dramu, oboružan je koncem 1858. u Veneciji. Brod je imao posadu od 115 članova, a naoružan je bio sa 16 topova. Među posadom nalazila su se i dva Dubrovčanina: kormilar Frano Mengola, koji će slučajno ostati na životu i umrijeti u dobi od 75 godina 1. septembra 1877, i kadet podnarednik Radovani, koji je komandovao jednim odredom pomorske pješadije. Komandant je bio kapetan bojnog broda Alfred de Barry, rođen 1830. u Genovi, engleski državljanin, a kao pitomac vojne akademije u austrijskoj je službi od 1847. godine. Indirektni protagonista tragedije, koja će s njim progutati još 93 života, bio je poručnik fregate Zanković, kruti tiranin posade. Na brodu je bio i von Appel, brat zloglasnog Johanna von Appela koji će odigrati mračnu ulogu u anektiranoj Bosni.

28. aprila komandant de Barry prima nalog da iz Gruža otplovi u gradsku luku kako bi mogao spriječiti eventualni pokušaj iskrcavanja francusko-sardinskih trupa između Mlina i Cavtata. Ne mogavši ući u gradsku luku, »Triton« spušta sidra pred Lokrumom.

Deveti je dan maja 1859. Brod miruje kao da je na doku. Mornari, koji su imali poslijepodnevni izlaz, već su se povratili na brod. Skoro će trubač pozvati posadu na spavanje. Još tih nekoliko minuta mornari koriste da se zabave pjesmom, dok podoficiri na krmi puše i tiho razgovaraju.

Topdžija Fijala krenuo je prema krmi da iz municione komore donese municiju za mali top kraj uzlaza na brod. Laganim pokretom ruke otvorio je vrata komore, a zatim sišao. S posljednje stepenice zaokruži pogledom polumračnu komoru. Tamo, sasvim u dnu, su bačve baruta. Fijala se trgne, oči mu zaplamsaju srdžbom, mržnjom i osvetom. Osjeti neku lakoću i zakoraknu prvoj bačvi s barutom . . .

Bljesak jači od munje osvijetlio je Srđ kao da je dan i prelio se gradom, a detonacija »kao od istovremeno ispaljenih trideset teškokalibarskih topova« kako kaže jedan suvremeni svjedok tog događaja, zaglušila je uši prestravljenim građanima. Na ulicama, s prozora kuća svak je pitao »Što se dogodilo?!«

Neki vojnici 11. lovačkog bataljona, koji su se vraćali iz Sv. Jakova pojurili su u grad da obavijeste svog komandanta o tragediji »Tritona«. Ostali vojnici i oficiri, koji su pripadali raznim rodovima oružja, vojnici pograničnih regimenta iz Otočca i Like i lombardskog lovačkog bataljona trčali su k svojim kasarnama.

De Barry koji je u to vrijeme bio u gradu, došao je u gradsku luku i pošao odmah na mjesto nesreće. Uskoro će preživjeli donijeli glas da »Tritona« više nema, preživjeli su četvorica oficira i sedamnaestorica mornara.

U čamcu je mornar Strumpf kojeg je dao lancima vezati za noge i za ruke i zatvoriti ga u pramčani kaštel. Uz njega je i mornar barun Riedesel. Zatim Rupprecht i Penso, Mengola i još neki kojima se ne može sjetiti imena. U dnu čamca leži stražar na košu Matija Smole sa prebijenom rukom i probušenim bedrom. Tu je i brodski kirurg Simeon Hartdobler, zatim brodski zastavnik Karlo Scheuermann, brodski računovođa Mündl . . .

De Barry uskače u čamac i naredi da veslaju prema mjestu gdje je pred nekoliko časaka stajao »Triton«. More je mirno, prekriveno baršunom tame kao da hoće sakriti tajnu tragedije. Kosnik broda koji strši iznad površine jedini je svjedok stravičnog trenutka kad je eksplozija raznijela krmu »Tritona«. Pramac je izašao nad površinu i stao lagano tonuti.

Sutradan pronađeno je samo 6 leševa koji su uz vojne počasti 11. maja bili sahranjeni. Za poginulim članovima posade prvi je koračao Alfred de Barry, budući viceadmiral.